

ישראל כהן גדול מתודה „על לשון כל ישראל“.

משא"כ זה שיוה"כ אינו מכפר אלא על השבים אין הכוונה דעיצומו של יום בעי תשובה מפורטת, אלא משום דאם אינו רוצה לשוב ה"ה נחשב כמבעט בכפרת היום וכדין ד„לרצונו“ בקרבנות. ונמצא דגם אם האדם לא עשה תשובה כדינה ומשפטה כדי שתהא התשובה מכפרת עוונותיו, אלא רק רוצה לשוב ואינו מבעט בכפרת היום, הרי זה מספיק שעיצומו של יום הכיפורים יכפר עליו.

אין השעיר מכפר לו כו", אינו שייך כלל למ"ש בסוף הלכה ג ד„עצמו של יוה"כ מכפר לשבים“, והרי זו הלכה אחרת לגמרי, דזה ששעיר בעי תשובה הרי הוא מאותה ההלכה שחטאות ואשמות אינם מכפרים בלא תשובה, שכתב בהדיא שזה נלמד מחובת הוידוי, ובהמשך לזה כתב בהלכה ב „שעיר המשתלח לפי שהוא כפרה על כל ישראל כהן גדול מתודה עליו על לשון כל ישראל שנאמר כו“, דהיינו שוידויו של כהן גדול על השעיר הוא כמו וידוי היחיד על חטאתו ואשמו, אלא דכיון שהיא כפרה כללית על כל

סימן ו

נוסחו של וידוי

שנהגו בו כל ישראל אבל אנחנו חטאנו כולנו והוא עיקר הוידוי“, ובכסף משנה שם הראה מקורו ביומא (פז, ב) דפליגי אמוראי באיזה נוסח יתוודה היחיד ביוה"כ ומסיק הש"ס „אמר מר זוטרא לא אמרן אלא דלא אמר אבל אנחנו חטאנו אבל אמר אבל אנחנו חטאנו תו לא צריך כו“. ובלחם משנה שם „ונראה דלאו דוקא חטאנו לבד אלא חטאנו עוינו פשענו שזהו עיקר הוידוי וכמו שכתב רבינו למעלה בריש פ' ראשון חטאתי עויתי פשעתי לפניך וגם כאן דאמרין הכי, והאי דכתב חטאנו רצה לומר חטאנו וכו' שהוא חטאנו עוינו פשענו“. ובאמת בדפוסים הראשונים דספר הי"ד ובכמה כתבי יד הנוסח הוא „אבל אנחנו חטאנו

ברמב"ם ריש הל' תשובה „כיצד מתודין אומר אנא השם חטאתי עויתי פשעתי לפניך כו“, ומקורו ביומא (לו, ב) גבי וידוי של כהן גדול, „ת"ר כיצד מתודה עויתי פשעתי וחטאתי כו' דברי רבי מאיר וחכמים אומרים עונות אלו הזדונות כו' פשעים אלו המרדים כו' חטאת אלו השגגות כו' ומאחר שהתודה על הזדונות ועל המרדים חוזר ומתודה על השגגות (בתמי', אם על זדונות ימחלו לו אין צריך לבקש שוב על השגגות. רש"י), אלא כך הי' מתודה חטאתי ועויתי ופשעתי לפניך כו' אמר רב הלכה כדברי חכמים“.

אולם להלן שם (פ"ב ה"ח) גבי וידוי דיום הכיפורים כתב הרמב"ם „והוידוי

החטא בלבד" מוכח דחרטה אינה חלק מעצם מצות התשובה ואינה מעכבת בה, וצ"ב דלכאורה הרי הוא חולק על כל הני רבוותא הנ"ל.

ובאמת דהכי מוכח גם מלשון הרמב"ם הל' תשובה (פ"ב ה"ב) שכ' "ומה היא התשובה הוא שיעזוב החוטא חטאו ויסירו ממחשבתו ויגמור בלבו שלא יעשהו עוד כו' וכן יתנחם על שעבר כו'". ולכאורה אם הי' סובר דחרטה היא חלק מעצם התשובה הול"ל "ומה היא התשובה כו' ויתנחם כו' ולא, וכן יתנחם כו' דמשמע שהוא דבר נוסף. וגם הו"ל להקדים חרטה לעזיבת החטא, כי לאחר (ומשום) שמתחרט על חטאו הרי הוא גומר בדעתו שלא יעשהו, אלא משמע דס"ל דעצם התשובה היא רק עזיבת החטא כמ"ש אדמו"ר הזקן, "וזהו עיקר פי' לשון תשובה", ששב מדרכו הרעה, אלא דנוסף לזה צריך גם חרטה, שהיא נותנת תוקף וקיום להחלטה שלא יעשהו עוד, אבל אין זה עצם התשובה.

ונראה דדברי אדמו"ר הזקן (ד"מ מצות התשובה מן התורה היא עזיבת החטא בלבד") אמורים לכולי עלמא, ומה שכתבו כל הני רבוותא המובאים לעיל דחרטה היא חלק עיקרי ומעכב בתשובה הוא ענין אחר. דכוונת אדמו"ר הזקן לקבוע ד"מצות התשובה מן התורה" אינה אלא עזיבת החטא, ואף אם לא התחרט על העבר אפילו הכי כיון שהחליט דמכאן ולהבא לא יחזור על החטא, וגם מבטא זאת בדיבור, הרי קיים מצות התשובה

כולי", ובדפוסים שלנו פיענחו "כולנו" ואפשר שצריך להיות "כולי" כדברי הלח"מ. אולם גם בטור או"ח (סי' תרו) כתב "ועיקר הוידוי הוא אבל אנחנו חטאנו" ומביאו הרמ"א (שם). ובשו"ע אדמו"ר הזקן (שם ס"ד) מפורש "אם לא פרט חטאיו אלא אמר סתם חטאתי יצא ידי מצות וידוי". ומשמע דאמירת "חטאתי" מועלת על כל סוגי עבירות אפי' על זדונות ומרדים. וצ"ע ד"חטאתי" פירושו בשגגה (כנ"ל), וא"כ אין כאן תורת וידוי כלל על הזדון והמרד, ואיך נפיק בהא מצות וידוי על עבירות אלו.

ונראה לומר, דהנה בשערי תשובה לרבינו יונה (שער א סי"ט) כתב: יסודות התשובה שלשה, החרטה והוידוי ועזיבת החטא כו' ואין תשובה פחותה משלשה אלה. וכן מבואר בכמה ספרים דחרטה היא חלק עיקרי ויסודי במהות התשובה (אמונות ודעות לרס"ג, חובת הלבבות, עיקרים, חבור התשובה להמאירי, בית אלקים, ועוד).

אולם באגרת התשובה לאדמו"ר הזקן (פ"א) כותב "והנה מצות התשובה מן התורה היא עזיבת החטא בלבד (כדאי' בגמ' פ"ג דסנהדרין ובחושן משפט סוף סימן לד לענין עדות) דהיינו שיגמור בלבו בלב שלם לבל ישוב עוד לכסלה למרוד במלכותו ית' ולא יעבור עוד מצות המלך ח"ו הן במצות עשה הן במצות לא תעשה, וזהו עיקר פירוש לשון תשובה לשוב אל ה' בכל לבו ובכל נפשו לעבדו ולשמור כל מצותיו". ומדיוק לשונו – "מצות התשובה מן התורה היא עזיבת

ענין הוידוי אינו אלא ביטוי בשפתים של גמירת הלב דתשובה.

אשר לפי זה נראה דזהו מה שפסק אדמו"ר הזקן בשו"ע שם (עפ"י

(הרמב"ם) הטור והרמ"א) דחובת הוידוי

מתקיימת באמירת „חטאתי“ לבד על כל

סוגי עבירות אפילו על זדונות ומרדים,

דאם כי „חטאתי“ פירושו בשגגה, והיינו

דליכא הכרה והודאה שנכשל בכוונת זדון

או מרד, מ"מ אין זה נוגע כי אם לחרטה,

דליכא חרטה גמורה אם חסירה ההכרה

בחומר הפרטי של החטא ואשמתו בזה.

אבל מצות התשובה מתקיימת ע"י עזיבת

החטא בלבד אפילו בלי חרטה כלל, וא"כ

אין נדרש כי אם ההכרה שעבר וחטא,

ושמכאן ולהבא לא יחזור על החטא,

ומה שאינו מודה ומכיר בגודל החומר

של העבירה (הזדון או המרד) אינו מעכב

בקיום מצות התשובה. ולכן הוא יוצא ידי

חובת וידוי באמירת „חטאתי“ אפילו על

הזדונות ומרדים, כיון דבאמירה זו ה"ה

מגלה שהוא מרגיש ומכיר שחטא ועבר

את הדרך.

[והא דמספיק לומר „חטאתי“ ואין

צריך לפרש החלטתו לעזוב את

החטא מכאן ולהבא, הוא משום שמוכן

מאליו שאיש ישראל המכיר ומרגיש

שחטא ונתרחק מה', אינו רוצה בשום

פנים ואופן להישאר במצב זה, כי אם

לחזור ולהתקרב אל ה' ואל תורתו].

וחובתה. ומ"ש בספרים הנ"ל דחרטה מעכבת את התשובה, היינו בדין התשובה

לכפור, דהא דתשובה מכפרת הוא ענין

וכח נוסף בתשובה שאינו קשור ותלוי

בחיוב וקיום מצות התשובה (עיי' לעיל סימן

ד), ובדין כפרת התשובה נאמרו דינים

ותנאים נפרדים שאינם שייכים למצות

תשובה ומ"מ הם מעכבים את כח הכפרה

של תשובה. וזה שכתבו הקדמונים הנ"ל

דחרטה מעכבת את התשובה, היינו

התשובה הדרושה לכפרת החטא, אבל

חובת התשובה אינה חובה של כפרה, כי

אם חיוב לעזוב החטא ולשוב אל ה' מכאן

ולהבא, וכפרת העבר אינה ענין למצות

התשובה ואינה מעכבת בה.

והנה עיקר ענין הוידוי הוא לבטא

בשפתיו רגש התשובה שבלבו,

וכמ"ש הרמב"ם (פ"ב ה"ב) „ומה היא

התשובה הוא שיעזוב החוטא חטאו ויסירו

ממחשבתו ויגמור בלבו שלא יעשהו

עוד כו' וכן יתנחם על שעבר כו' וצריך

להתודות בשפתיו ולומר עניינות אלו

שגמר בלבו“, ועיי' בקרית ספר להמבי"ט

ריש הל' תשובה וז"ל „התשובה והוידוי

מצוה אחת היא שאין וידוי בלי תשובה

כי מי שמתודה ואינו גומר בלבו לשוב

מחטאתו הוא כטובל ושרץ בידו והוידוי

הוא גמר התשובה אע"ג דמשהרהר

תשובה בלבו נקרא צדיק גמור אפילו הכי

לא הוי תשובה מצוה בפני עצמה אלא עם

הוידוי שהוא גמר התשובה“ (ועיי' גם בספר יד

הקטנה שם ה"ב. ועיי' לעיל סימן ב). ונמצא דכל

